

FINALIZACIJA ZAKASNELOG PROCESA: ODNOSI KOSOVA I SRBIJE

KLJUČNI ZA DUGOROČNI MIR NA BALKANU

Odnosi između Kosova i Srbije ostaju izrazito zapaljivi i tiču se veoma kompleksnih pitanja u regionu Balkana, imajući uticaj na bezbednost i saradnju između dve zemlje sa posledicama na ceo region. Kako su odnosi između glavnih globalnih aktera na svojoj najnižoj tački u posthladnoratovskoj eri, u vezi sa pitanjima kao što su terorizam, trgovinski sporovi, Sirija, Ukrajina (Krim), itd, sve to prerano odvraća pažnju ovih globalnih aktera sa balkanskog regiona, čime se omogućava da se ova normalizacija odnosa razvlači godinama, sa mogućnošću da taj proces krene unatrag. Globalni akteri, posebno EU i SAD sa njihovim integracionim i finansijskim perspektivama i podstrecima, trebalo bi da budu blisko uključeni u punu normalizaciju odnosa u regionu do završetka procesa između Kosova i Srbije, kao i u celom regionu. Oni se ovde nazivaju stejkholderima procesa, čime se njihovo stanovište ističe kao vrlo značajno. U političkim i akademskim krugovima pominju se različiti pristupi u vezi sa finalnim rešenjem odnosa Kosova i Srbije. Ovi pristupi su status quo, izmena granica / razmena teritorija i normalizacija odnosa u nastavku dijaloga uz posredovanje EU. Ovaj rad će razmatrati ova tri pristupa, iza čega sledi „SWOT” analiza. Takođe, biće pružen i kratak uvod u istorijski proces koji je doveo do deklaracije o nezavisnosti Kosova, a koji je veoma važan za projekciju budućnosti odnosa Kosova i Srbije, a potom ćemo analizirati tekuća rešenja.

Budućnost odnosa Kosova i Srbije – „SWOT” analiza predloženih pristupa

Prednosti:

I Održanje statusa quo / odlaganje rešenja

1. Nema posebnih prednosti osim još jednog bacanja kocke i čekanja da budućnost donese vođstva u obe zemlje koji bi postigli zajedničko rešenje, a veoma je teško poverovati da će se to dogoditi.

II Izmjena granice između Kosova i Srbije / razmena teritorija

1. Istorijski dugotrajan termin „borba” za teritorije između Kosova i Srbije završio bi se sporazumom.

2. Sporazum o teritorijalnim pitanjima bi značio priznanje Kosova, makar prećutno.

III Normalizacija odnosa zasnovana na pravno-obavezujućem bilateralnom sporazumu

1. Dijalog se već odvija i dobija na zamahu kako bi se postigao konačni bilateralni obavezujući sporazum.
2. Direktna podrška i snažno angažovanje međunarodne zajednice, posebno u formi pomoći EU. Samim dvema stranama (Kosovo i Srbija) bi bilo teško da postignu sporazum.
3. Uključenost globalnih aktera bi služila kao garancija implementacije bilo kog sporazuma u budućnosti.
4. Poštovanje procesa koji je doveo Kosovo do ove tačke (upravljajući principi Radne grupe za Balkan, Ahtisarijev sveobuhvatni predlog). Priznanja Kosova su učinjena pod uslovom da Kosovo poštuje navedena dokumenta.
5. Kosovo je proglasilo svoju nezavisnost na osnovu Ahtisarijevog predloga.
6. Kosovo kao takvo predstavlja jedinstven slučaj.

Slabosti:

I Održanje statusa quo / odlaganje rešenja

1. Nema jasnih smernica koliko dugo bi odlaganje moglo trajati.
2. Nema garancije da će se u budućnosti steći okolnosti u kojima bi dve strane mogle lako doći do zajedničkog rešenja.
3. Nema podrške stanovništva za status quo.
4. Neće biti iskorišćen zamah stvoren tekućim pregovorima i već postignutim sporazumima.
5. Negativan efekat na ekonomsku perspektivu i na perspektivu EU integracija za region, a posebno za Kosovo.

II Izmena granice između Kosova i Srbije / razmena teritorija

1. Moguće granice prilikom razgraničenja nisu jasno definisane.
2. Manjak podrške javnosti.
3. Uzaludni međunarodni naponi u vezi sa Kosovom, usredsređeni na stvaranje moderne, po EU modelu multietničke države, zasnovane na vrednostima ljudskih prava, demokratije i vladavine prava, a ne čiste monoetničke države.
4. Otvaranje još jednog pitanja, dok i dalje traju pregovori o normalizaciji odnosa, prolongiralo bi proces normalizacije odnosa unedogled.
5. Podriva se Ahtisarijev plan i ide se protiv principa *uti possidetis juris* koji je dobro utvrđen u međunarodnom pravu, a koji je bio osnovni princip prilikom raspada SFRJ.

III Normalizacija odnosa zasnovana na pravno-obavezujućem bilateralnom sporazumu

1. Još uvek nejasan okvir konačnog obavezujućeg bilateralnog sporazuma, ali bi trebalo da bude zasnovan na razvoju Kosova kao funkcionalne države.
2. Nedostatak punih implementacija već potpisanih sporazuma može produžiti trajanje procesa.

Mogućnosti:

I Održanje statusa quo / odlaganje rešenja

1. Ne postoje neke određene mogućnosti, osim šanse za moguće promene politika koje bi mogle da dovedu nove političke elite, koje bi mogle da lako postignu zajedničko rešenje.

II Izmena granice između Kosova i Srbije / razmena teritorija

1. Skretanje pažnje međunarodne zajednice na ozbiljnost situacije kako bi se ona više usredsredila na Balkan i kako bi se do finalnog rešenja došlo što pre, čime bi se izbegla mogućnost da se čitav proces izmakne kontroli.
2. Svaki sporazum bi bio posmatran kao dobra prilika za mir na bilateralnom nivou, ali bi on mogao značiti otvaranje pitanja u drugim državama regiona.
3. Stvaranje monoetničkih država bi se moglo posmatrati kao prilika za neke političke stranke i njihove sledbenike.

III Normalizacija odnosa zasnovana na pravno-obavezujućem bilateralnom sporazumu

1. Puna normalizacija odnosa između Srbije i Kosova, koja bi značila priznavanje Kosova od strane Srbije, prećutno ili eksplicitno.
2. Popuštanje zategnutosti i usredsređivanje na pitanja koja bi popravila kvalitet života ljudi, kao što su ekonomski razvoj, vladavina prava, borba protiv korupcije.
3. Pozitivan odraz na bezbednost i saradnju u regionu.
4. Napredovanje EU i NATO agende.
5. Otvaranje mogućnosti da se Kosovo prijavi za članstvo u UN i u drugim međunarodnim i regionalnim organizacijama.
6. Normalizacija odnosa bi mogla da privuče dalja priznanja nezavisnosti Kosova od strane država koje ga sada ne priznaju, u regionu i šire.

Opasnosti:

I Održanje statusa quo / odlaganje rešenja

1. Mogući neredi usled pojačane frustracije među stanovništvom.
2. Prepreka EU i NATO integracijama, pošto ove organizacije nisu voljne da „uvoze” probleme u svoje redove.
3. Porast nacionalističke retorike i pomeranje agendi dalje od pitanja koje poboljšavaju svakodnevni život ljudi, kao što su ekonomski razvoj, obrazovanje, ljudska prava, vladavina prava, borba protiv korupcije, itd.
4. Moguće negativne posledice za region.

II Izmena granice između Kosova i Srbije / razmena teritorija

1. Moguće negativne posledice za region, kao što su podela Bosne i Hercegovine, Makedonije, itd.
2. Uspon nacionalističkih ideologija koje mogu ugroziti bezbednost i saradnju.
3. Može izazvati premeštanje preostalih etničkih grupa na drugu stranu.
4. Otvaranje drugih pitanja, kao što su razmena teritorija ili izmena granica, može skrenuti pažnju i u konačnici odložiti postizanje konačnih obavezujućih sporazuma.
5. Globalni akteri bi upravo mogli biti još uvek nespremni da se bave još jednim pitanjem i mogli bi se okrenuti od završnog procesa.

III Normalizacija odnosa zasnovana na pravno-obavezujućem bilateralnom sporazumu

1. Konačni sporazum ne bi trebalo da stvori nefunkcionalnu državu. Osnova za bilo kakav sporazum bi trebalo da bude Ahtisarijev predlog i finalizacija nekih pitanja, odražavajući duh ovog predloga.
2. Nedostatak pune implementacije već potpisanih sporazuma bi mogla dovesti u opasnost budući dijalog.

Besfort T. Rečaj

Profesor prava na Katedri za međunarodno pravo

Pravni fakultet Univerziteta „Hasan Priština” u Prištini